

FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Uførhet – også et økonomisk uføre?

Økonomisk trygghet i dyrtiden for uføre og hushold med ekstra daglige utgifter på grunn av funksjonshemming eller alvorlig sykdom

Christian Poppe og Elaine Kempson

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

© Forbruksforskningsinstituttet SIFO OsloMet –
storbyuniversitetet
SIFO-Rapport 1 – 2023

Forbruksforskningsinstituttet SIFO
OsloMet – storbyuniversitetet
Stensberggt. 26 – 7. etg. Postboks 4 St. Olavs plass
0130 Oslo
www.oslomet.no/om/sifo

Forbruksforskningsinstituttet SIFO utgir:

- Rapporter – som er kvalitetssikret og godkjennes av SIFO ved direktør/forskningsledere
- Notater – som godkjennes av prosjektleder.

Det må ikke kopieres fra denne rapporten i strid med åndsverksloven. Rapporter lagt ut på Internett, er lagt ut kun for lesing på skjerm og utskrift til eget bruk. Enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring utover dette må avtales med SIFO. Utnyttelse i strid med lov eller avtale, medfører erstatningsansvar.

STORBYUNIVERSITETET
FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Tittel Uførhet — også et økonomisk utføre? Økonomisk trygghet i dyrtiden for utføre og hushold med ekstra daglige utgifter på grunn av funksjonshemming eller alvorlig sykdom.	Antall sider 18	Dato 14.2.2023
Title Financial Well-Being for Households with Disability Challenges During the Cost-of-Living Crisis		
Forfatter(e) Elaine Kempson Christian Poppe	Prosjektnummer 201793	Faglig ansvarlig sign.
Oppdragsgiver Forbruksforskningsinstituttet SIFO og Norges Forskningsråd (Prosjekt 302 884)		
Sammendrag De som er mest berørt av dyrtiden er hushold hvor hovedpersonen eller partneren lever på 100 prosent uføretrygd, og enheter hvor man har ekstra daglige utgifter knyttet til funksjonshemming eller alvorlig sykdom. Mottakere av gradert uføretrygd er ikke dårligere stilt enn andre husholdninger. Ytterligere økonomisk bistand til å håndtere dyrtiden bør rettes mot husholdninger med 100 prosent uføre, spesielt hvis de også har merkostnader knyttet til helsesituasjonen. Det er også all grunn til å ha hushold som opplever inntektsbortfall i søkelyset, særlig hvis inntektsreduksjonen slår inn i hushold som lever på uføretrygd.		
Summary Those most affected by the cost-of-living crisis are households where the householder or partner lives on 100 per cent disability benefit and units with additional daily expenses linked to the disability or ill-health of a member of the household. Recipients of partial disability benefits are not worse off than other households. Additional financial assistance to deal with the cost-of-living crisis should be aimed at households with full disability benefits, especially if they also have additional costs linked to ill health. There is also every reason to focus on households experiencing substantial income loss, especially if the reduction in income affects households living on disability benefits.		
Stikkord Dyrtid, økonomisk trygghet, levekostnader, betalingsproblemer, ulikhet, uførhet		
Keywords Cost-of-living crisis, financial well-being, payment problems, inequality, disability		

Forord

Dette er den tredje av flere rapporter/notater om dyrtiden i Norge.

Forbruksforskningsinstituttet SIFO vil takke Kantar TNS for gode innspill til spørreskjemaet og den praktiske gjennomføringen av surveyen. Datainnsamlingen er foretatt i juni og august 2022, og er finansiert av henholdsvis Barne- og familiedepartementet (BFD) og SIFO. Arbeidet med notatet er finansiert av Norges Forskningsråd gjennom prosjekt 302 884.

Oslo, januar 2023

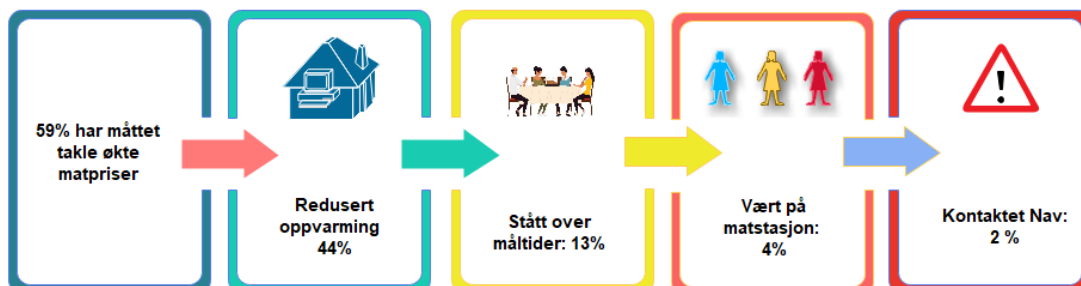
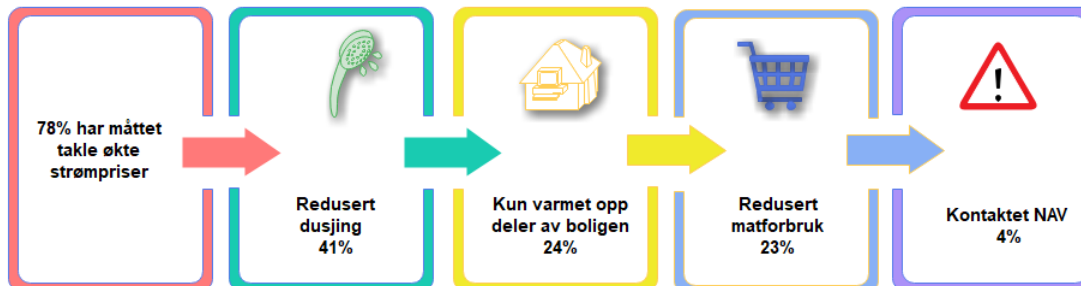
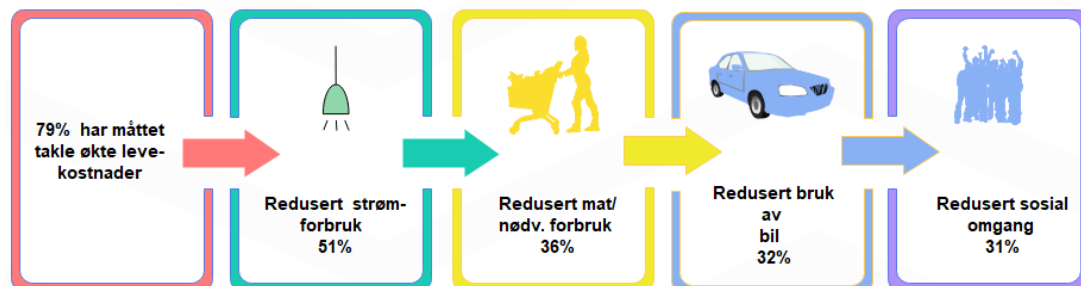
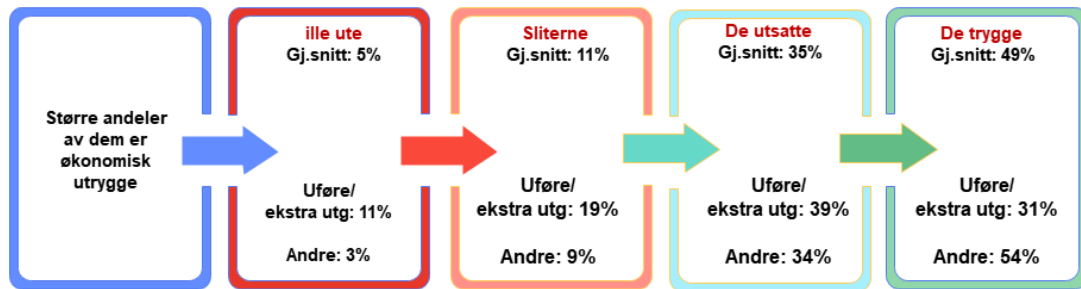
Forbruksforskningsinstituttet SIFO

OsloMet – Storbyuniversitetet

Innhold

Forord	1
Hovedfunn: Hushold med uføre/ekstra kostnader	3
Sammendrag	4
English Summary	5
1. Innledning	6
1.1. Funksjonshemming, uførhet og kostnader	7
2. Dyrtidens økonomiske konsekvenser	8
2.1. Strøm	9
2.2. Mat	9
3. Økonomisk trygghet	11
4. Hvilke hushold er mest utsatt?	14
5. Konklusjon	16
Referanser	17
Appendiks 1: Tabeller	18
Appendiks 2: Om surveyene	30

Hovedfunn: Hushold med uføre/ekstra kostnader

Sammendrag

Dette notatet ser på hvordan uføre og hushold med ekstra daglige utgifter som følge av funksjonshemming eller alvorlig sykdom klarer seg i dyrtiden. I august 2022 var deres økonomiske situasjon betydelig dårligere enn for mange andre grupper. Når prisene stiger slik de har gjort under dyrtiden, rammes disse husholdene hardere enn andre. Nær halvparten (46 prosent) av dem sier at deres økonomiske situasjon i august 2022 hadde forverret seg siden begynnelsen av året. Dette omfatter én av ni (11 prosent) som sa at det var «mye verre», noe som er nesten tre ganger høyere enn blant andre hushold. Følgelig var det langt mer sannsynlig at disse måtte foreta seg noe for å få endene til å møtes. Som gruppe betraktet har de da også i større grad enn andre redusert utgifter til strøm, mat, transport og sosiale aktiviteter. De har også måttet kansellere ferier, forsikringer og internett/TV-abonnementer. Dessuten har de i større grad enn andre brukt sparepenger og lån til å betale for nødvendige utgifter.

Strømregningen er det man har slitt mest med. Halvparten av de uføre og hushold ekstra daglige utgifter som følge av funksjonshemming og alvorlig sykdom har tatt en lang rekke tiltak for å kutte i forbruket av strøm. Til sammenligning har en tredjedel av de øvrige husholdene gjort det samme. Vider har tre av ti (29 prosent) vist tegn på strømfattigdom, ved at de har måttet kuttet ned på maten for å betale strømregningen, bedt NAV om økonomisk hjelp eller kommet på etterskudd med regningsbetalingen. Dette er godt over det dobbelte av andelen blant andre husholdninger.

Vi finner et lignende bilde på matområdet. Seks av ti hushold berørt av uførhet eller ekstra utgifter som følge av funksjonshemming og alvorlig sykdom har redusert matinnkjøp og annet forbruk for å få endene til å møtes — sammenlignet med fire av ti blant hushold forøvrig. Dessuten viste 17 prosent tegn på matfattigdom ved å ha stått over måltider, bedt NAV om økonomisk hjelp til å kjøpe mat eller mottatt mat fra en matstasjon. Sammenlignet med øvrige hushold er denne andelen over tre ganger så høy.

Ser vi på den totale økonomiske situasjonen — altså både på evnen til å møte daglige forpliktelser og på den økonomiske bærekraften de neste tre månedene - viser tre av ti husholdninger med uføre/ekstra utgifter reelle tegn på økonomiske problemer. Som gruppe betraktet skårer de betydelig lavere på det økonomiske trygghetsbarometeret og skiller seg ut med høyere andeler i de to laveste kategoriene: 11 prosent '*ille ute*' og 19 prosent '*slitere*'. Dette er nesten tre ganger nivået blant andre hushold. I august 2022 er dessuten én av fem på etterskudd med regninger og kredittforpliktelser, og en tilsvarende andel kunne ikke dekke en større uventet utgift uten å låne. En fjerdedel hadde på det tidspunktet ingen sparepenger, og én av fem hadde brukt kreditt de siste fire ukene for å dekke daglige utgifter eller betale regninger.

De som er mest berørt av dyrtiden er hushold hvor hovedpersonen eller partneren lever på 100 % uføretrygd, og enheter hvor man har ekstra daglige utgifter knyttet til funksjonshemming eller alvorlig sykdom. Mottakere av gradert uføretrygd er ikke dårligere stilt enn andre husholdninger.

English Summary

The economic circumstances of households affected by disability place them at a disadvantage when there are large increases in the cost of living and the current cost-of-living crisis is having a disproportionate effect their daily lives. Nearly half (46 per cent) of households affected by disability said that their financial situation in August 2022 had deteriorated since the beginning of the year. This included one in nine (11 per cent) who said it was '*much worse*', which was almost three times higher than among other households. Consequently, they were far more likely than other households to have needed to make economies in order to make ends meet. This included: reducing spending on electricity, food, transport, or social activities; cancelling holidays, insurance policies or internet/TV subscriptions; and using savings and borrowing to pay for essentials.

Electricity bills are a key area of financial strain, and half of the households affected by disability had taken a wide range of steps to cut their consumption of electricity — compared with just a third of other households. Indeed, three in ten (29 per cent) showed signs of electricity insecurity, having cut down on food to pay their electricity bills, asked NAV for financial help or fallen into arrears. This is well over double the proportion in other households.

A similar picture exists for buying food, where six in ten of households affected by disability had needed to make economies regarding food shopping and consumption to make ends meet — compared with only four in ten of other households. Moreover, 17 per cent showed signs of food poverty (having missed meals, asked NAV for financial help to buy food or received food from a food bank) — which is over three times the extent in other households.

Looking across their financial circumstances as a whole, including both the ability to meet day-to-day commitments as well as financial resilience for the future, showed that three in ten households affected by disability were showing real signs of financial strain. As a group, they score significantly lower on the well-being barometer and stand out with high proportions in the two lowest categories: 11 per cent '*ille ute*' and 19 per cent '*slitere*'. This is almost three times the level among other households. Moreover, one in five admitted to being in arrears with payments on household bills or credit commitments and a similar proportion could not cover any unexpected expense without borrowing. A quarter had no money in savings, and one in five had used credit in the past four weeks to meet daily living costs or pay bills.

The types of households most affected by the cost-of-living crisis were those with an income from 100% disability benefit or who had additional daily expenses linked to the disability or ill-health of a member of the household. Those receiving partial disability benefit were, on the whole, no worse off than other households.

1. Innledning

Personer med langvarige helseproblemer eller funksjonshemninger utgjør et betydelig mindretall av den norske voksne befolkningen. Ifølge den årlige Arbeidskraftundersøkelsen har andelen med fysiske eller mentale helseutfordringer i den norske befolkningen mellom 16 og 66 år variert fra 15 til 18 prosent i tiåret 2006—2017.¹ I 2021 mottok 10.7 prosent av befolkningen mellom 18 og 67 år, tilsvarende 373.669 personer, uføretrygd. Av disse var 84 prosent tilkjent 100 prosent uførhet.² I september 2022 hadde andelen på uføretrygd sunket noe, til 10.4 prosent eller 362.500 personer (Ellingsen 2022).

Funksjonshemmede er, som man kan forvente, en heterogen gruppe som omfatter et stort spekter av fysiske og mentale tilstander. Typiske eksempler er nedsatt syn eller hørsel, nedsatt bevegelsesevne, hjerte- eller lungeproblemer, kognitive vansker, psykiske lidelser og nevrologiske helseutfordringer. Gruppen funksjonshemmede inkluderer mennesker fra alle samfunnslag. Dette mangfoldet gjør at en persons opplevelse av funksjonshemming ikke vil være den samme som den neste. Arbeidskraftundersøkelsen fra 2018 viste faktisk at de fleste som identifiserte seg selv som funksjonshemmede ikke rapporterte dårlig helse, men andelen som gjorde det (33 prosent) var mer enn fem ganger høyere enn andelen i befolkningen generelt (seks prosent). Likevel er det klart at de som gruppe betraktet i større grad er utsatt for en opphopning av ulemper sammenlignet med befolkningen generelt. I 2018 hadde de f.eks. en mye lavere sysselsetningsgrad (44 prosent) og en større sannsynlighet for å jobbe deltid (41 prosent) sammenlignet med arbeidsføre ellers, hvor de tilsvarende tallene var henholdsvis 74 og 24 prosent. Dette betyr at gjennomsnittsinntektene nødvendigvis blir lavere.³

Nyere forskning har vist at i både Storbritannia og Australia har hushold med langvarige helseproblemer eller funksjonshemninger blitt spesielt negativt påvirket av den senere tids prisøkninger (Evans and Collard 2022; Prendergast 2022). De har følgelig typisk lavere økonomisk trygghet enn andre. Men Norge har et mye mer generøst velferdstilbud til slike husholdninger. Det sentrale spørsmålet er derfor om dette er tilstrekkelig for å beskytte dem i dagens økonomiske klima.

Vår siste undersøkelse av virkningene av dyrtiden viste at husholdninger der respondenten eller partneren mottok uføretrygd (100 prosent) i august 2022, hadde lavere økonomisk trygghet enn andre (Poppe and Kempson 2022). Det foreliggende notatet utvider analysen av disse dataene til å utforske mer detaljert hvordan det går med husholdninger som er berørt av uførhet og økonomiske belastninger knyttet til helsesituasjonen i tider med galopperende prisvekst på mange områder samtidig: strøm, mat, drivstoff og lånerenter. Analysene er basert på to spørreundersøkelser gjennomført av Kantar i juni og august 2022. Se Appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

¹ https://bufdir.no/en/English_start_page/Disabilities_in_Norway/Statistics_on_disabilities_in_Norway. I undersøkelsen måles selvrapporert funksjonsnedsettning ved hjelp av dette spørsmålet: «Med funksjonshemming mener vi fysiske eller psykiske helseproblemer av varig karakter som kan forårsake begrensninger i hverdagen. Dette kan for eksempel bety nedsatt syn eller hørsel, vansker med lesing og skriving, bevegelseshemming, hjerte- eller lungeproblemer, kognitive vansker, psykiske lidelser eller andre ting. Er du, etter din mening, funksjonshemmet?» Se for øvrig:

<https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/arbeidskraftundersokelsen>

² <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/trygd-og-stonad/statistikk/uforetrygdede>

³ https://bufdir.no/en/English_start_page/Disabilities_in_Norway/Statistics_on_disabilities_in_Norway.

SSB definerer alle som jobber minst en time per uke som sysselsatte. Denne definisjonen av sysselsetting er med andre ord svært vid og omfatter både personer som primært er i arbeid, og de som har deltidsjobb i tillegg til å være studenter eller motta ytelser. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/arbeidskraftundersokelsen>

1.1. Funksjonshemming, uførhet og kostnader

I likhet med arbeidskraftundersøkelsen bruker vi et begrep om funksjonshemming som omfatter et bredt spekter av fysiske og psykiske helseproblemer. I denne analysen er uførhet definert på husholdsnivå slik:

- *100 % uføretrygd for respondent eller partner; og/eller*
- *Gradert uføretrygd for respondent eller partner; og/eller*
- *Merutgifter til mat, drivstoff og/eller strøm som påløper husholdningen på grunn av helse eller funksjonshemming for noen i husholdningen*

I henhold til denne definisjonen har 20 prosent av husholdene en økonomi som er preget av at ett eller flere husstandsmedlemmer har helseutfordringer som helt eller delvis hindrer yrkesdeltakelse. Dette gir dem lavere inntekt enn de ellers kunne ha hatt. Dertil kommer det at funksjonsnedsettelsen hos ett eller flere husstandsmedlemmer fort vil kunne påføre husholdet ekstra utgifter knyttet til kosthold, transport og strøm.⁴

Uføre og hushold med ekstrautgifter knyttet til sykdom fins i alle inntektsgrupper. Men de er klart overrepresentert blant dem med samlet brutto husholdningsinntekt under 400 000 kroner i året. Dette har bl.a. sammenheng med at mange står helt utenfor arbeidsstyrken og dermed uten inntekt fra lønnet arbeid (55 mot 37 prosent). Inntektsbortfall er også en faktor. Blant hushold med uføre/ekstrautgifter hadde åtte prosent opplevd et inntektsfall på en tredjedel eller mer i løpet av 2022, og ytterligere 13 prosent hadde hatt en reduksjon på mindre enn en tredjedel. Dette sammenlignet med henholdsvis 4 prosent og 10 prosent blant hushold forøvrig.

Uføre og hushold med ekstrautgifter knyttet til sykdom finnes også i alle aldersgrupper og familietyper. Likevel er det særlig i enheter med hovedpersoner mellom 44 og 59 år at vi finner dem. Når det gjelder eierskap til bolig, er andelen selveiere med boliglån omtrent den samme som i den øvrige befolkningen: 60 mot 61 prosent. Men sammenlignet med andre hushold er andelen leietakere noe høyere og andelen med gjeldfri bolig noe lavere.

Uføre og hushold med ekstrautgifter knyttet til sykdom skiller seg dermed ut fra andre hushold langs en rekke viktige økonomiske forhold. De er typisk kjennetegnet ved lavere inntekt, inntektsbortfall og (per definisjon) høyere utgifter pga. helsesituasjonen. Se tabellene A1.1 til A1.8 i appendiks 1.

De økonomiske belastningene varierer naturlig nok med type funksjonshemming eller helseproblem. I norsk sammenheng kan en studie fra 2018 tjene som illustrasjon. Her fant man at de årlige utgiftene for MS-pasienter og deres familier var ca. €11.600, eller i underkant av NOK 10.000 i måneden. Dette omfatter kostnader til spesialutstyr som rullestoler, ekstra klær, spesielle dietter, høyere transportkostnader, utgifter i forbindelse med sykehusbesøk, høyere energiregninger på grunn av energikrevende utstyr og økt behov for oppvarming på grunn av immobilitet, samt høyere utgifter til strøm og vann på grunn av behov for å vaske sengetøy og klær oftere (Svendsen et al. 2018). Dette støttes også av et notat fra Handicappede barns foreldreforening, hvor det settes et særlig søkelys på behovet for bil. Funksjonshemmede har dobbelt så høyt forbruk på biler, har 40 prosent mer kjørelengde enn gjennomsnittet og en merkostnad på ti kroner per kjørt mil. Det mangler kompensatoriske ordninger for å dekke merkostnader funksjonshemmede må ta som følge av bil som nødvendig hjelpemiddel (Ottesen 2022).

⁴ Dette estimatet er trolig konservativt fordi spørsmålet om ekstrautgifter kun er stilt til halvparten av respondentene i utvalget. Siden hushold med ekstrautgifter er hardere rammet av dyrtiden enn andre (se kapittel 4), vil også effektene som framkommer i analysene være på den konservative siden.

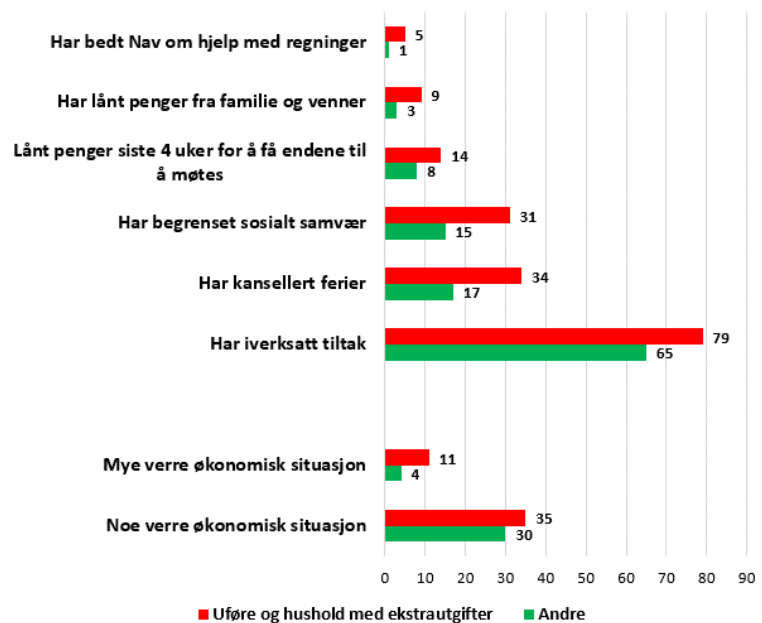
2. Dyrtidens økonomiske konsekvenser

Norge så ut til å kunne gå tilbake til normale tilstander ved inngangen til sommeren 2021. Men koronakrisen ble raskt avløst av vedvarende høye drivstoffpriser og strømpriser knyttet til ubalanse i det europeiske energimarkedet. Våren 2022 ble energikrisen og prisveksten på strøm og drivstoff ytterligere forsterket av Russlands krigføring i Ukraina. Denne begivenheten bidro også til økte priser på mat. Det samme gjorde jordbruksoppkjøret og matkjedenes prisjusteringer i juli 2022. På toppen av dette hadde koronakrisen i Asia skapt en transportkrise i verdenshandelen, noe som også bidro til prisvekst på en rekke andre varer. I likhet med en rekke andre land, forsøker nå den norske sentralbanken å temme en høy inflasjon ved å øke styringsrenten, noe som fører til at boliglansrentene også stiger. Norske hushold står med andre ord overfor en dyrtid: et økende utgiftspres på flere helt sentrale forbruksområder samtidig uten at inntektene på langt nær følger prisstigningen.

Dyrtiden har slått spesielt hardt inn blant uføre og hushold med ekstra utgifter i hverdagen knyttet til sykdom. Som vi ser i **figur 2-1** rapporterer nesten halvparten av dem at den økonomiske situasjonen på intervju tidspunktet hadde forverret seg siden begynnelsen av året, inkludert én av ni som sa at økonomien var blitt «mye verre». Dette siste tallet er nesten tre ganger høyere enn blant andre hushold.

Surveyen kartla en rekke strategier som husholdningene har iverksatt i løpet av 2022 for å få endene til å møtes. Dette omfatter redusert forbruk på områder som mat, energi, transport og sosiale aktiviteter, og kansellering av ferier, forsikringer og abonnementer på internett og TV. Dessuten ble respondentene spurt om de har brukt sparepenger eller tatt opp lån for å håndtere de økte utgiftene. Totalt har åtte av ti uføre og hushold med ekstra utgifter hatt behov for å iverksette ulike strategier, og hver av disse strategiene var brukt i langt større utstrekning blant disse husholdene enn i befolkningen forøvrig. For eksempel hadde de dobbelt så høy sannsynlighet for å ha kansellert ferier. De hadde også i større grad begrenset sosialt samvær med andre og lånt penger for å få endene til å møtes. Dessuten hadde de tre ganger så stor sannsynlighet for å ha mottatt økonomisk hjelp fra familie og venner og fem ganger større sannsynlighet for å ha bedt NAV om økonomisk hjelp til å betale regninger. For detaljer og flere fordelinger, se tabell A2.1 i vedlegget.

Figur 2-1 Effekter av dyrtiden per juni/august 2022. Hushold. Prosent. N=4200. ¹

¹ Alle forskjeller: p<.001

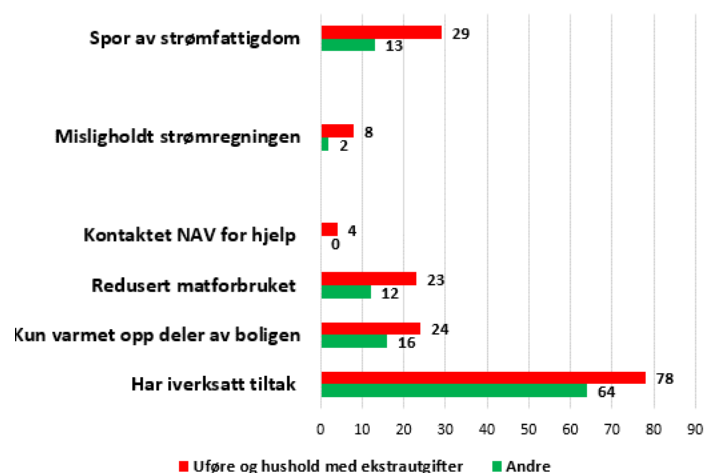
2.1. Strøm

De høye strømprisene slår sterkt inn i husholdenes økonomi, selv om effekten til en viss grad dempes av økonomisk støtte fra staten. Og som vi påpekte innledningsvis, bruker hushold med uføre og økonomiske utfordringer knyttet til helse ofte mer strøm fordi de har spesielle behov. Stilt overfor utsiktene til stadig høyere strømregninger (og i noen tilfeller motivert av miljøhensyn) har over halvparten av dem iverksatt en lang rekke tiltak for å kutte strømforbruket. De hyppigst forekommende strategiene har vært å skru ned temperaturen i hjemmet, redusere dusjingen og bruke strømkrevende apparater på tider av døgnet når strømmen er billigere. Dessuten har nærmere halvparten av redusert strømforbruket på «andre måter». Se tabell A2.2 i vedlegget for detaljer.

De største forskjellene mellom hushold med uføre og økonomiske utfordringer knyttet til helse på den ene siden, og andre hushold på den andre, ligger imidlertid i bruken av mer drastiske strategier for å holde strømutfordringene nede. Dette handler om å bare varme opp deler av boligen, redusere matforbruket og kontakte NAV for å få hjelp med å betale for strømmen (se **figur 2-2**). Til tross for dette, har ett av tolv hushold i gruppen uføre/ekstrautgifter misligholdt strømregningen — noe som er fire ganger høyere enn for andre hushold.

Med utgangspunkt i dette har vi laget et sammensatt mål på 'spor av strømfattigdom', hvor de som har måttet kutte i matbudsjettet for å betale strøm, bedt NAV om økonomisk hjelp og/eller kommet på etterskudd med strømregningen. På dette målet viste tre av ti av hushold med uføre/ekstrautgifter spor av det vi her definerer som strømfattigdom — godt over det dobbelte av andelen i andre husholdninger.

Figur 2-2 Strategier for å kunne betale for strøm. Juni/august 2022. Hushold. Prosent. N=4200. ¹

¹ Alle forskjeller: p<.001

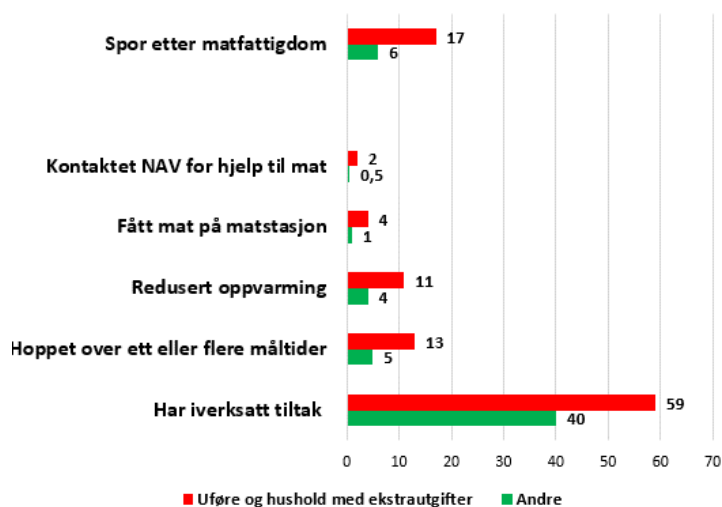
2.2. Mat

Prisstigningen på mat slår godt inn i husholdenes økonomi — særlig der hvor økonomien i utgangspunktet er knapp, og spesielt i kombinasjon med økte priser på strøm, drivstoff, boligrenter og husleie. Dette er samtidig et område hvor folk har en viss fleksibilitet. Man kan selv — i hvert fall et stykke på vei — bestemme hva man skal kjøpe og hvor mye man kan bruke på mat. Den vanligste strategien for å holde matutgiftene nede, både blant folk flest og hushold med uføre/ekstrautgifter, er å handle i flere butikker der det er billigst. Men andelen som gjorde dette var betydelig større i den sistnevnte gruppen. Dette gjelder også alle de andre strategiene som ble målt i surveyen. Se tabell A2.3 i vedlegg 1 for detaljer.

Akkurat som for strøm er det i bruken av mer drastiske tiltak hvor hushold med uføre/ekstraavgifter skiller seg mest ut fra befolkningen forøvrig. Se **figur 2-3**. De har for eksempel tre ganger så stor sannsynlighet som andre for å ha hoppet over ett eller flere måltider. Det samme gjelder å kutte ned på oppvarming for å kjøpe mat. Og det var fire ganger så sannsynlig at de enten hadde fått mat fra en matstasjon eller å ha bedt NAV om økonomisk hjelp til å kjøpe mat.

Et sammensatt mål på spor etter matfattigdom ble laget ved å slå sammen de som hadde hoppet over måltider, kontaktet NAV for å få hjelp eller fått mat fra en matstasjon. Det viser seg at 17 prosent av husholdningene med uføre/ekstraavgifter har benyttet seg av slike strategier — noe som er tre ganger omfanget i andre husholdninger.

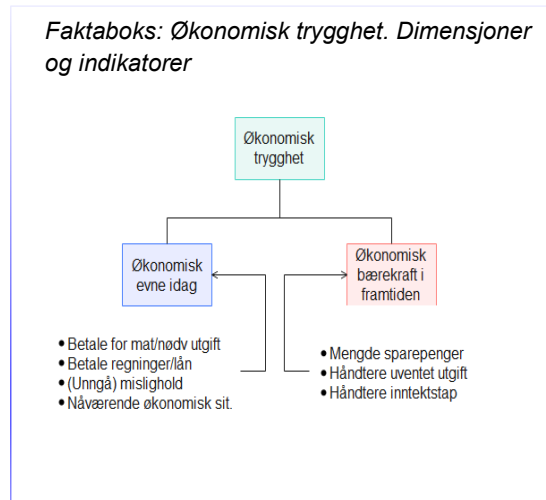
Figur 2-3 Strategier for å kunne betale for mat. Juni/august 2022. Hushold. Prosent. N=4200. ¹

¹ Alle forskjeller: p<.001

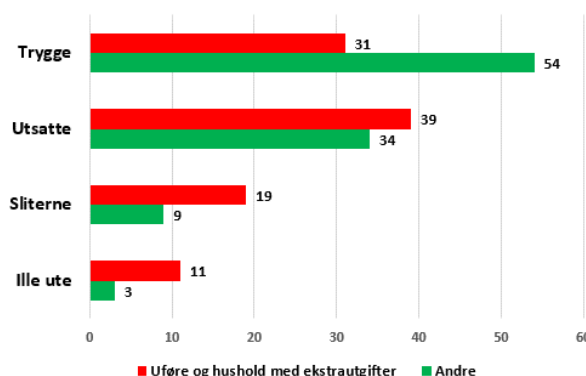
3. Økonomisk trygghet

Økonomisk trygghet er et sammensatt begrep og kan defineres på mange måter. Vi legger vekt på to aspekter eller dimensjoner: 'økonomisk evne idag' og 'økonomisk bæreevne i framtiden'. Mens 'økonomisk evne' er et spørsmål om å ha penger nok til å betale for løpende utgifter i hverdagen og unngå mislighold, handler 'økonomisk bærekraft' om å ha et godt økonomisk fundament til å håndtere mulige uheldige (og ofte uforutsette) hendelser i nær framtid (tre måneder). Som **faktaboksen** viser, måles disse dimensjonene ved hjelp av til sammen sju indikatorer, noe som i sin tur gir grunnlag for å operere med et trygghetsbarometer med fire trygghetsnivåer: 'ille ute', 'sliterne', 'utsatte' og 'trygge'.⁵ En nærmere redegjørelse fins i Kempson et. al (2017)).

Som vi så i de to foregående kapitlene, gir uførhet og ekstra daglige utgifter i forbindelse med sykdom store utfordringer i tider hvor levekostnadene øker markant. Dette viser seg i uforholdsmessige utslag i forhold til de tilpasningene de må gjøre i hverdagen og gjenspeiles tydelig i graden av økonomisk trygghet for disse husholdene. En tredjedel av dem viser tegn på reell økonomisk knapphet: 11 prosent er i kategorien 'ille ute' og 19 prosent i kategorien 'sliterne'. Dette er nesten tre ganger så høye andeler som i befolkningen forøvrig. Likevel var rundt tre av ti hushold med funksjonshemming/ekstraavgifter økonomisk trygge og ytterligere fire av ti hadde det bra, men var utsatt økonomisk. Se tabell A3.1 i vedlegg 1 for detaljer.

Figur 3-1 Trygghetsbarometer 2022. Hushold. Prosent. N=4200. ¹

¹ Alle forskjeller: p<.001

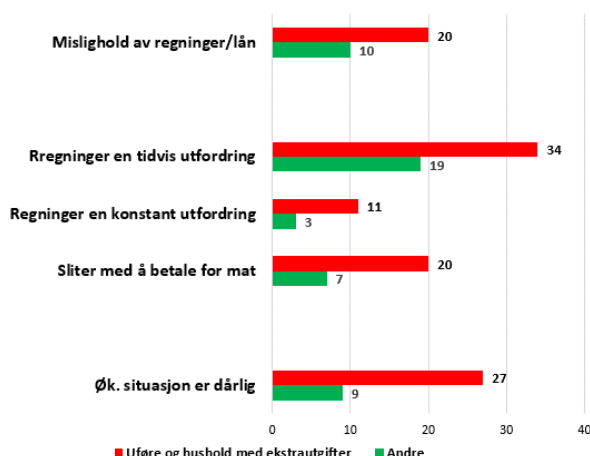
Når vi ser i detalj på svarene på de enkelte spørsmålene som bidrar til klassifiseringen på trygghetsbarometeret, finner vi at det var tre ganger så stor sannsynlighet for at hushold med uføre/ekstraavgifter opplever

⁵ Segmenteringen av husholdene skjer med utgangspunkt i en samlet trygghetsscore på de sju indikatorene som varierer mellom null og hundre:

- 0-30 indekspoeng: 'ille ute'
- 31-50 indekspoeng: 'sliterne'
- 51-80 indekspoeng: 'Utsatt'
- 81-100 indekspoeng: 'trygge'

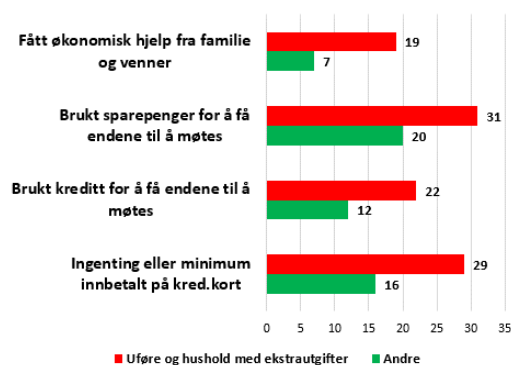
Metoden er basert på en rekke statistiske teknikker og tester og er redegjort for i Kempson, Finney og Poppe (2017).

Figur 3-2 Økonomiske belastninger 2022. Hushold. Prosent. N=4200. ¹

¹ Alle forskjeller: p<.001

Figur 3-3 Mestringsstrategier siste 4 uker. 2022. Hushold. Prosent. N=4200. ¹

¹ Alle forskjeller: p<.001

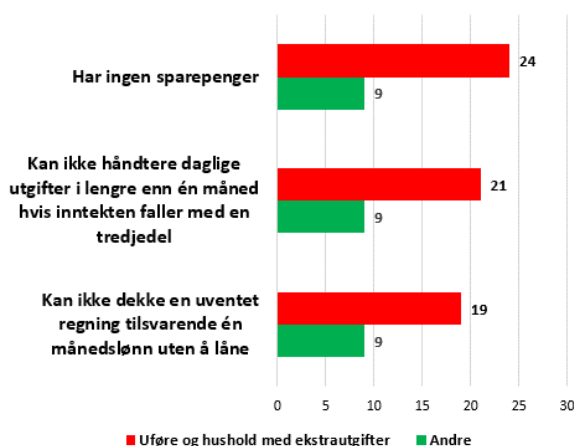
den økonomiske situasjonen som belastende på samtlige indikatorer. Som vi ser i **figur 3-2**, oppgir for eksempel over en fjerdedel av dem at den økonomiske situasjonen er dårlig, mens én av fem sliter med å betale for mat. Videre sier én av ti at det er en konstant utfordring å betale regninger og ytterligere 35 prosent at dette er en kamp fra tid til annen. Og én av fem er på etterskudd med regningsbetaling eller låneforpliktelser – det dobbelte av andelen blant andre husholdninger. Ytterligere detaljer er gitt i tabell A3.2 og A3.3 i vedlegg 1.

De hadde også minst dobbelt så stor sannsynlighet for å vise økonomiske belastninger på en rekke andre indikatorer som ikke var inkludert i indeksen, som f.eks. å ikke betale noe eller bare minimumsbeløpet på et kredittkort (**figur 3-3**). Et annet eksempel er at man de siste fire ukene har brukt kredittkort til å betale for løpende, daglige utgifter og regninger. Hushold med uføre/ekstrautgifter har dessuten oftere enn andre brukt sparepenger for å holde seg flytende og bedt om økonomisk hjelp fra familie eller venner.

Hushold med uføre/ekstrautgifter hadde også lavere grad av økonomisk bærekraft de neste tre månedene. To av ti av kunne ikke dekke noe av en uventet regning uten å låne, og en like stor andel kunne ikke håndtere sine vanlige utgifter lengre enn én måned hvis inntekten gikk ned med en tredjedel eller mer. Det er også urovekkende at en fjerdedel ikke har sparepenger å møte framtiden med. I alle tilfeller var dette minst det dobbelte av andelen blant andre husholdninger. Se tabell A3.4 i vedlegg 1.

Til slutt kan vi merke oss at én tredjedel av informantene fra husholdninger med uføre/ekstrautgifter er svært bekymret

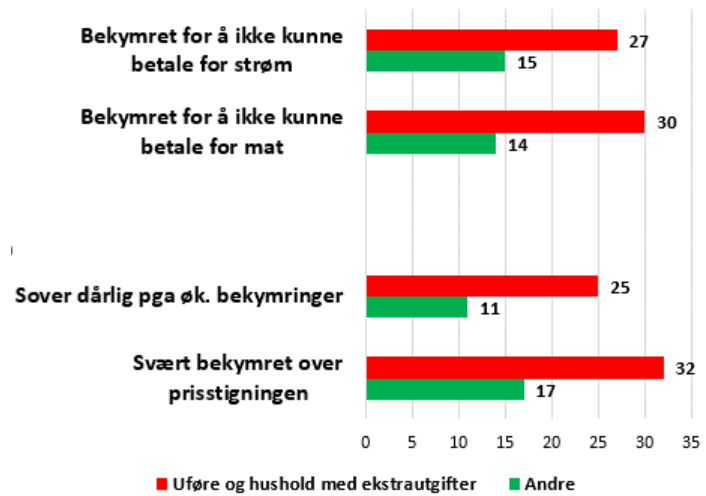
Figur 3-4 Økonomisk bærekraft neste 3 måneder. 2022. Hushold. Prosent. N=4200. ¹

¹ Alle forskjeller: p<.001

for den generelle prisøkningen i 2022, og at en fjerdedel av dem sover dårlig om natten på grunn av økonomiske bekymringer (figur 3.5).. Begge andelene er omtrent det dobbelte av forekomsten blant de øvrige husholdene. Og når vi spør spesifikt om prisutviklingen på bestemte utgiftsområder i fremtiden, finner vi det samme mønsteret med dobbelt så store andeler bekymrede, enten det dreier seg om å dekke løpende, daglige utgifter, kjøre bil eller betale skatt. For å illustrere: tre av ti (30 prosent) er bekymret for å ikke kunne betale for maten de vanligvis spiser og mer enn en fjerdedel var tilsvarende bekymret for utsiktene for å kunne betale for strøm. Dette er ikke minst betenkelig da høsten og vinteren stod for døren på intervju tidspunktet og strømforbruket i forbindelse med oppvarming av boligen nødvendigvis vil komme til å stige de neste månedene (tabell A3.5 i vedlegg 1).

Figur 3-5 Økonomiske bekymringer. 2022. Hushold. Prosent. N=4200. ¹

¹ Alle forskjeller: p<.001

4. Hvilke hushold er mest utsatt?

Vi startet dette notatet med å merke oss mangfoldet av omstendigheter blant husholdninger med uføre eller som har ekstra daglige utgifter knyttet til sykdom. I påfølgende kapitler har vi vist at selv om slike husholdninger har blitt uforholdsmessig rammet av økte levekostnader, er det fortsatt en minoritet (om enn noen ganger en betydelig en) som befinner seg på de laveste trygghetsnivåene. I dette siste kapitlet søker vi å identifisere hvem disse er, slik at hjelpetiltak kan rettes mot dem.

Vi har brukt lineær regresjonsanalyse for å få et begrep om hvilken betydning uførhet/ekstrautgifter har for økonomisk trygghet i forhold til andre egenskaper som tidligere forskning har vist å være viktige determinanter (Poppe and Kempson 2022). I denne analysen har vi delt opp de tre målene som inngår i den avhengige variabelen uføre/ekstrautgifter: mottak av 100 % uføretrygd, mottak av gradert uføretrygd og merutgifter knyttet til alvorlig sykdom.

Sammenlignet med andre hushold viser analysene at både det å leve på 100 prosent uføretrygd og å ha ekstra daglige kostnader på grunn av helsesituasjonen har en betydelig negativ effekt på økonomisk trygghet, selv etter at andre viktige egenskaper som husholdsinntekt og inntektsreduksjon er tatt i betraktning. Mottak av gradert uføretrygd har derimot ingen effekt, og dette funnet holdt seg stabilt gjennom omfattende testing av ulike modeller (tabell A4.1).

Tilsvarende analyser av henholdsvis spor etter strømfattigdom (tabell A4.2) og matfattigdom (tabell A4.3) støtter funnet av at det å være mottaker av 100 prosent uføretrygd og å ha ekstra kostnader knyttet til sykdom øker sannsynligheten for å skåre lavt på trygghetsbarometeret sammenlignet med andre hushold — selv når inntekt, inntektsbortfall og andre variabler ble kontrollert for. Når det gjelder spor etter matfattigdom er også det å motta gradert uføretrygd svakt signifikant. Gradert uføretrygd øker imidlertid ikke sannsynligheten for å være på de to laveste nivåene for økonomisk trygghet.

Deretter begrenset vi analysene til populasjonen av hushold som har uføre medlemmer i husstanden eller ekstrautgifter på grunn av helsetilstanden. Hensikten er å undersøke hvilke av de tre kategoriene — 100 prosent uføre, de som mottar gradert uføretrygd eller de som har ekstrautgifter — er mest berørt av dyrtiden. Når det gjelder økonomisk trygghet støtter analysen funnet ovenfor, at hushold som er mottakere av 100 prosent uføretrygd og hushold med ekstrautgifter har betydelig lavere nivåer av økonomisk trygghet enn de som mottar gradert uføretrygd. Og kontrollert for dette finner vi også at lave inntekter og inntektsbortfall (spesielt hvis det er mer enn en tredjedel) reduserer trygghetsnivået. Det samme gjelder leietakere og boligeiere med boliglån, sammenlignet med de som har gjeldfri bolig. Jo yngre hovedpersonene i husholdet er, og jo flere barn de har, desto lavere skårer de på trygghetsbarometeret (tabell 4.4).

Et litt annerledes bilde tegnet seg for spor etter strømfattigdom og matfattigdom blant hushold med uføre eller ekstrautgifter knyttet til sykdom. Ser vi på strøm først, er det kun hushold med ekstrautgifter som skiller seg ut sammenlignet med de som mottar gradert uføretrygd. Utover dette er de viktigste faktorene som øker sannsynligheten for å vise spor av strømfattigdom inntektsbortfall, lav inntekt samt det å være bosatt i Sør-Norge hvor strømprisene har vært vesentlig høyere enn i Midt-Norge og Nord-Norge. Å ha boligkostnader i form av husleie eller renteutgifter på boliglån er også statistisk signifikant – men på et lavere nivå og med mindre effekt enn i trygghetsanalysen for hele den norske populasjonen. Til slutt kan vi merke oss at Jo yngre husholdets hovedpersoner er, desto større sannsynlighet for å vise spor av strømfattigdom. Se tabell A4.5.

Hvis vi så ser på spor etter matfattigdom blant hushold som har uføre husstandsmedlemmer eller ekstrautgifter på grunn av helsetilstanden, finner vi at verken mottak av 100 prosent uføretrygd

eller det å ha ekstraavgifter er statistisk signifikant. Disse gruppene er med andre ord ikke mer utsatte enn mottakere av gradert uføretrygd. De viktigste determinantene er isteden lav inntekt, inntektsbortfall, ung alder, barn i husholdet og bokostnader i form av husleie eller renteutgifter. Leietakerne er noe mer utsatt enn huseiere med boliglån. Se tabell A4.5.

5. Konklusjon

Dette notatet har vist at hushold med uføre hovedpersoner og enheter med merutgifter til mat, drivstoff og/eller strøm på grunn av funksjonshemming og alvorlig sykdom er spesielt hardt rammet av dyrtiden. Som gruppe betraktet skårer de lavere på den økonomiske trygghetsindeksen enn andre, og er overrepresentert på de to laveste trygghetsnivåene. Mellom 20 og 30 prosent rapporterte allerede i juni/august at den økonomiske situasjonen var dårlig, at de ikke hadde sparepenger å trekke på og at de hadde fått økonomisk hjelp fra familie og venner. En tilsvarende andel sa også at de lå etter med regningsbetalingen, at de enten hadde betalt ingenting eller kun minimum på kredittkortet, og at de var bekymret for utviklingen i matprisene og strømprisene de neste tre månedene.

I gruppen uføre/merutgifter sover én av fire dårlig om natten på grunn av økonomiske bekymringer. Analysene viser at strøm og mat er de største utfordringene for disse husholdene. Mange har redusert matforbruket for å ha råd til strøm, og vinteren 2022 hadde nesten halvparten av dem redusert oppvarmingen i boligen for å takle de økte matprisene. Nesten én av tre har spor av strømfattigdom, mens nesten én av fem viser tegn til matfattigdom. Dette er langt større andeler enn i resten av befolkningen.

I likhet med andre tilnærminger til feltet er denne analysen basert på en vid definisjon av uførhet/funksjonshemming. De som er mest berørt av dyrtiden er hushold hvor hovedpersonen eller partneren lever på 100 prosent uføretrygd, og enheter hvor man har ekstra daglige utgifter knyttet til funksjonshemming eller alvorlig sykdom. Mottakere av gradert uføretrygd ser ikke ut til å være dårligere stilt enn andre husholdninger.

Disse funnene betyr at ytterligere økonomisk bistand til å håndtere dyrtiden bør rettes mot husholdninger med 100 prosent uføre, spesielt hvis de også har merkostnader knyttet til helsesituasjonen. Analysene i dette notatet viser også at det er all grunn til å ha hushold som opplever inntektsbortfall i søkelyset, særlig hvis inntektsreduksjonen slår inn i blant dem som lever på uføretrygd.

For ordens skyld har ikke analysene i dette notatet sett spesifikt på andre antatt sårbare grupper, som for eksempel mottakere av sosialhjelp og de som går på arbeidsavklaringspenger.

Referanser

Ellingsen, Jostein. 2022. *Utviklingen i Uføretrygd per 30. September 2022*. 04.11.2022. Oslo: NAV.

Evans, Jamie, and Sharon Collard. 2022. *Facing Barriers. Exploring the Relationship between Disability and Financial Well-Being in the UK*. Bristol, UK: University of Bristol Personal Finance Research Centre.

Kempson, E., A. Finney, and C. Poppe. 2017. *Financial Well-Being. A Conceptual Model and Preliminary Analysis. SIFO Project Note*. 3–2017. Oslo: Consumption Research Norway (SIFO). <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5968>

Ottesen, Håvard Ravn. 2022. *Kjørelengde for Personer Med Bil Som Hjelpemiddel. Økonomiske Konsekvenser Ved Dyrere Drivstoff for Funksjonshemmede*. Oslo: Handicappede barns foreldreforening.

Poppe, Christian, and Elaine Kempson. 2022. *Dyrtid under Oppseiling II Husholdenes Økonomiske Trygghet i 2022*. Oslo: OsloMet/ SIFO. <https://hdl.handle.net/11250/3021799>

Prendergast, Stephen. 2022. *Financial Well-Being. People with Disability or Long-Term Health Conditions*. Sidney: ANZ Banking Group.

Svendsen, B., N. Grytten, L. Bo, H. Aarseth, T. Smedal, and K. M. Myhr. 2018. "The Economic Impact of Multiple Sclerosis to the Patients and Their Families in Norway." . . *European Journal of Health Economics* 19(9):1243–57.

Appendiks 1: Tabeller

Tabell A1.1: Inntekt. Hushold. Prosent.

```
. tab income_all disability2 if filter_2==1 [aweight =vekt_f2] , col
```

Key
<i>frequency</i> <i>column percentage</i>

Household income	disability2		Total
	0	1	
under 200	75.766558 2.26	14.4045865 1.70	90.171144 2.15
200-399.000	299.126585 8.93	185.58138 21.87	484.70797 11.54
400-599.000	756.96925 22.59	185.19085 21.82	942.1601 22.43
600-799.000	1,343.389 40.08	284.72931 33.55	1,628.118 38.76
800-1.199.000	876.16121 26.14	178.68127 21.06	1,054.842 25.12
Total	3,351.413 100.00	848.58739 100.00	4,200 100.00

Tabell A1.2 Inntekt fra lønnet arbeid. Hushold. Prosent.

```
. tab kilde3_1 disability2 if filter_2==1 [aweight =vekt_f2] , col
```

Key
<i>frequency</i> <i>column percentage</i>

kilde3_1	disability2		Total
	0	1	
0	1,226.105 36.58	465.31311 54.83	1,691.418 40.27
1	2,125.308 63.42	383.27429 45.17	2,508.582 59.73
Total	3,351.413 100.00	848.58739 100.00	4,200 100.00

Tabell A1.3 Inntektstap på mer enn én tredjedel av opprinnelig inntekt. Hushold. Prosent.

```
. . tab one_third disability2 if filter_2==1 [aweight =vekt_f2] , col
```

Key
<i>frequency</i>
<i>column percentage</i>

Income decreased by one third or more	disability2		Total
	0	1	
No	3,232.642 96.46	779.55668 91.87	4,012.198 95.53
Yes	118.77104 3.54	69.030713 8.13	187.801757 4.47
Total	3,351.413 100.00	848.58739 100.00	4,200 100.00

Tabell A1.4 Inntektstap på mindre enn én tredjedel av opprinnelig inntekt. Hushold. Prosent.

```
. . tab less_one_third disability2 if filter_2==1 [aweight =vekt_f2] , col
```

Key
<i>frequency</i>
<i>column percentage</i>

Income decreased, but by less than one third	disability2		Total
	0	1	
No	3,003.19 89.61	735.85929 86.72	3,739.049 89.02
Yes	348.22267 10.39	112.72811 13.28	460.95078 10.98
Total	3,351.413 100.00	848.58739 100.00	4,200 100.00

Tabell A1.5: Alder. Hushold. Prosent.

```
. tab stdalder disability2 if filter_2==1 [aweight =vekt_f2] , col
```

Key
<i>frequency</i> <i>column percentage</i>

Stdalder	disability2		Total
	0	1	
Under 30	557.06837 16.62	69.391326 8.18	626.45969 14.92
30-44	870.71459 25.98	243.21996 28.66	1,113.935 26.52
45-59	820.95839 24.50	311.26316 36.68	1,132.222 26.96
60+	1,102.671 32.90	224.71294 26.48	1,327.3842 31.60
Total	3,351.413 100.00	848.58739 100.00	4,200 100.00

.

Tabell A1.6: Familietyper. Hushold. Prosent.

```
. tab fam_typ_all disability2 if filter_2==1 [aweight =vekt_f2] , col
```

Key
<i>frequency</i> <i>column percentage</i>

Family types	disability2		Total
	0	1	
Couple	1,424.821 42.84	375.3643 44.49	1,800.185 43.17
Couple w/children	767.05794 23.06	174.93342 20.73	941.99136 22.59
Single	876.28021 26.34	215.72132 25.57	1,092.002 26.19
lone parents	143.33946 4.31	35.963593 4.26	179.30305 4.30
5	114.7144 3.45	41.80462 4.95	156.51902 3.75
Total	3,326.213 100.00	843.78725 100.00	4,170 100.00

.

.

.

Tabell A1.7: Leietaker. Hushold. Prosent.

. tab renter disability2 if filter_2==1 [aweight =vekt_f2] , col

Key
<i>frequency</i>
<i>column percentage</i>

renter	disability2		Total
	0	1	
0	2,858.592 85.30	687.43625 81.01	3,546.028 84.43
1	492.82074 14.70	161.15114 18.99	653.97188 15.57
Total	3,351.413 100.00	848.58739 100.00	4,200 100.00

Tabell A1.8: Boligeiere med boliglån. Hushold. Prosent.

. tab home_buyer disability2 if filter_2==1 [aweight =vekt_f2] , col

Key
<i>frequency</i>
<i>column percentage</i>

home_buyer	disability2		Total
	0	1	
0	1,292.978 38.58	337.08635 39.72	1,630.065 38.81
1	2,058.434 61.42	511.50104 60.28	2,569.935 61.19
Total	3,351.413 100.00	848.58739 100.00	4,200 100.00

Tabell A2.1 Generelle effekter av dyrtiden. Hushold. Prosent. N=4200

	Andre	Uføre/ekstraavgifter
Den økonomiske situasjonen sammenlignet med januar 2022		
Mye verre	4	11
Noe verre	30	35
Strategier for å håndtere dyrtiden januar—august 2022		
Brukt mindre på mat og annet nødvendig forbruk	21	36
Brukt mindre på forbruk som ikke er helt nødvendig	39	50
Redusert bilbruk	22	32
Redusert strømforbruk	42	51
Brukt sparepenger	16	24
Lånt penger fra familie og venner	3	9
Brukt kreditt (som kredittkortgjeld eller kontoovertrekk)	8	14
Begrenset sosial omgang med andre	15	31
Droppet ferie	17	34
Sagt opp eller unnlatt å tegne forsikringer	3	9
Sagt opp abonnement på Internett/TV	13	22
Droppet annet viktig forbruk	12	26
Kontaktet Nav for å få hjelp med regninger	1	5
Har iverksatt minst ett av disse tiltakene	65	79

Andre indikatorer på økonomisk stress i 2022		
Betalt ingenting eller bare minimum på kredittkortet	16	29
Brukt sparepenger siste 4 uker for å få endene til å møtes	8	16
Brukt kreditt siste 4 uker for å få endene til å møtes	12	22
Fått økonomisk hjelp fra familie og venner siste 4 uker	7	19

Tabell A2.2 Strategier for å kunne betale for strøm. Hushold. Prosent. N=4200

	Andre	Uføre/ekstraavgifter
Redusert innetemperaturen	39	47
Kun varmet opp deler av boligen	16	24
Redusert dusjing	30	41
Redusert strømforbruket på andre måter	31	45
Lagt bruk av strømkrevende apparater til tider på døgnet hvor strømmen er billig	32	40
Redusert matforbruket for å ha råd til strøm	12	23
Redusert annet forbruk	16	28
Kontaktet NAV for hjelp med strømregningen	*	4
Iverksatt minst ett tiltak	64	78
Misligholdt strømregningen	2	8
Spor etter strømfattigdom (reduisert matforbruk, NAV, mislighold)	13	29

Tabell A2.3 Strategier for å kunne betale for mat. Hushold. Prosent. N=4200

	Andre	Uføre/ekstraavgifter
Shoppet rundt for billigere mat	28	41
Redusert matforbruket	16	29
Stått over ett eller flere måltider	5	13
Fått mat på matstasjon	1	4
Redusert oppvarming for å ha råd til mat	4	11
Redusert annet forbruk for å ha råd til mat	8	21
Kontaktet NAV for hjelp til mat	.5	2
Iverksatt minst ett tiltak	40	59
Spor etter matfattigdom (droppet måltid/NAV/matstasjon)	6	17

Tabell A3.1 Økonomisk trygghet. Hushold. Prosent. N=4200

	Ille ute	Sliterne	Utsatte	Trygge	Sum	N
Uføre/ekstrakostnader	11	19	39	31	100	849
<i>100% ufør</i>	<i>14</i>	<i>19</i>	<i>40</i>	<i>28</i>	<i>100</i>	<i>587</i>
<i>Ekstra utgifter</i>	<i>15</i>	<i>24</i>	<i>39</i>	<i>21</i>	<i>100</i>	<i>247</i>
<i>Gradert uførhet</i>	<i>2</i>	<i>16</i>	<i>39</i>	<i>43</i>	<i>100</i>	<i>165</i>
Andre	3	9	34	54	100	3,351

Tabell A3.2 Økonomiske belastninger. Hushold. Prosent. N=4200

	Andre	Uføre/ekstraavgifter
Nåværende økonomisk situasjon er dårlig	9	27
Sliter med å betale for mat	7	20
Betale for regninger/kredittf		
Konstant utfordring	3	11
Tidvis utfordring	19	34
Antall typer av misligholdte regninger		
Ingen mislighold	90	80
1	6	8
2	3	9
3+	1	3

Tabell A3.3 Mestringsstrategier siste 4 uker. Hushold. Prosent. N=4200

	Andre	Uføre/ekstraavgifter
Betalt ingenting eller kun minimum på kredittkortet	16	29
Brukt sparepenger for å få endene til å møtes	20	31
Brukt kreditt for å få endene til å møtes	12	22
Fått økonomisk hjelp fra familie/venner	7	19

Tabell A3.4 Økonomisk bærekraft neste 3 måneder. Hushold. Prosent. N=4200

	Andre	Uføre/ekstrautgifter
Kan ikke håndtere en uventet regning på én månedsinntekt uten å låne	9	19
Antall måneder man kan håndtere et inntektsbortfall på en tredjedel uten å låne	5	13
Ingen	4	9
Mindre enn 1 mnd	25	29
1-3 mnd	11	12
4-6 mnd	12	10
7-10 mnd	43	27
12+ mnd		
Antall månedsinntekter i sparepenger		
Ingen sparepenger	9	24
Mindre enn 1 månedsinntekt	10	12
1-3 månedsinntekter	18	17
4-6 månedsinntekter	17	14
7-10 månedsinntekter	13	11
12+ månedsinntekter	27	17
Ubesvart	5	5

Tabell A3.5 Økonomiske bekymringer. Hushold. Prosent. N=4200

	Andre	Uføre/ekstrautgifter
Svært bekymret over prisstigningene i 2022	17	32
Sover dårlig om natten pga. økonomiske bekymringer	11	25
Bekymret for å ikke kunne betale for strøm	15	27
Bekymret for ikke å kunne betale for mat	14	30
Bekymret for ikke å kunne betale bokostnader (renter eller husleie)		
Eiere med boliglån	9	14
Leietakere	2	3
Bekymret for ikke å ha råd til å bruke bilen	13	28
Bekymret for ikke å kunne betale skatt	17	26
Bekymret for minst ett av forholdene over	40	61

Regresjonsanalysene

Vi har benyttet oss av lineær (OLS) og logistisk regresjonsanalyse.

Variabler i disse analysene:

Kilde 3_2	100% uføretrygd
Kilde 3_3	Gradert uføretrygd
Disability_expenses	Hushold med ekstra utgifter til mat, drivstoff og/eller strøm pga funksjonshemming eller alvorlig sykdom
Single_dum	Enslige
Under_15	Hushold med barn 15 år eller yngre
Income_all	Brutto husholdsinntekt
Age	Alder
One_third renter	Hushold hvor inntekten har falt med 1/3 eller mer siden januar 2022 Leietakere
Home_buyer	Selveiere med boliglån
R_midnorth	Hushold bosatt i Trøndelag eller nordover

Tabell A4.1 Økonomisk trygghet. OLS. Hushold. N=4200

```
. reg curr2_fwbs kilde3_2 kilde3_3 disability_expenses single_dum under15 income_all age
```

Source	SS	df	MS	Number of obs	=	4,200
Model	639127.572	13	49163.6594	F(13, 4186)	=	153.39
Residual	1341679.3	4,186	320.515828	Prob > F	=	0.0000
				R-squared	=	0.3227
				Adj R-squared	=	0.3206
Total	1980806.87	4,199	471.733	Root MSE	=	17.903

curr2_fwbs	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
kilde3_2	-10.92634	.8200706	-13.34	0.000	-12.54411	-9.328567
kilde3_3	-.2183009	1.439659	-0.15	0.879	-3.040796	2.604194
disability_expenses	-8.799236	1.218481	-7.22	0.000	-11.18811	-6.410368
single_dum	-.0317494	.75086	-0.04	0.966	-1.503834	1.440335
under15	-3.668503	.4297999	-8.54	0.000	-4.511139	-2.825867
income_all	4.676575	.331322	14.11	0.000	4.027008	5.326142
age	.0636119	.0203536	3.13	0.002	.0237081	.1035158
gig_dum_june	-1.645543	.9453339	-1.74	0.082	-3.498899	.2078135
affected	-4.214433	.8113785	-5.19	0.000	-5.805165	-2.6237
one_third	-22.55055	1.38482	-16.28	0.000	-25.26553	-19.83557
less_one_third	-9.792622	.9051862	-10.82	0.000	-11.56827	-8.018977
renter	-15.86457	1.046413	-15.16	0.000	-17.9161	-13.81305
home_buyer	-9.809815	.7256578	-13.52	0.000	-11.23249	-8.387141
_cons	67.95566	1.979149	34.34	0.000	64.07548	71.83584

Tabell A4.2 Spor etter strømfattigdom. Logistisk regresjon. Hushold. N=4200

```
. logit energy_poverty kilde3_2 kilde3_3 disability_expenses single_dum under15 income_
```

```
Iteration 0: log likelihood = -1853.2323
Iteration 1: log likelihood = -1644.0993
Iteration 2: log likelihood = -1614.0802
Iteration 3: log likelihood = -1613.754
Iteration 4: log likelihood = -1613.7537
Iteration 5: log likelihood = -1613.7537
```

```
Logistic regression
Number of obs = 4,200
LR chi2(13) = 478.96
Prob > chi2 = 0.0000
Pseudo R2 = 0.1292
```

energy_poverty	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
kilde3_2	.6813313	.1170011	5.82	0.000	.4520133	.9106492
kilde3_3	.231424	.2125679	1.09	0.276	-.1852014	.6480494
disability_expenses	1.057653	.1543664	6.85	0.000	.7551007	1.360206
single_dum	.2306475	.1187347	1.94	0.052	-.0020683	.4633633
under15	.2411919	.0623126	3.87	0.000	.1190615	.3633223
income_all	-.2067626	.0514273	-4.02	0.000	-.3075582	-.1059669
age	-.0236407	.0033057	-7.15	0.000	-.0301198	-.0171617
one_third	1.5802	.1698976	9.30	0.000	1.247207	1.913193
less_one_third	.9847879	.1233719	7.98	0.000	.7429834	1.226592
renter	.5891807	.1744126	3.38	0.001	.2473382	.9310231
home_buyer	.6313866	.1420416	4.45	0.000	.3529902	.909783
r_midnorth	-.4394649	.1286911	-3.41	0.001	-.6916949	-.187235
_cons	-.8048035	.3005249	-2.68	0.007	-1.393821	-.2157855

Tabell A4.3 Spor etter matfattigdom. Logistisk regresjon. Hushold. N=4200

```
. logit food_poverty kilde3_2 kilde3_3 disability_expenses single_dum under15 income_all

Iteration 0:  log likelihood = -1133.8272
Iteration 1:  log likelihood = -1033.2317
Iteration 2:  log likelihood = -948.94911
Iteration 3:  log likelihood = -946.82122
Iteration 4:  log likelihood = -946.81686
Iteration 5:  log likelihood = -946.81686

Logistic regression                               Number of obs   =    4,200
                                                    LR chi2(12)     =   374.02
                                                    Prob > chi2     =    0.0000
Log likelihood = -946.81686                       Pseudo R2      =    0.1649
```

food_poverty	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]
kilde3_2	.8346097	.1499952	5.56	0.000	.5406244 1.128595
kilde3_3	.5373414	.2675563	2.01	0.045	.0129406 1.061742
disability_expenses	.7461489	.1934283	3.86	0.000	.3670364 1.125261
single_dum	.3882922	.1581575	2.46	0.014	.0783091 .6982752
under15	.2203322	.0861128	2.56	0.011	.0515542 .3891101
income_all	-.249956	.0680709	-3.67	0.000	-.3833725 -.1165395
age	-.0299021	.0046839	-6.38	0.000	-.0390823 -.020722
one_third	1.660251	.1969993	8.43	0.000	1.274139 2.046362
less_one_third	1.09445	.1627494	6.72	0.000	.7754673 1.413433
renter	1.259118	.2559991	4.92	0.000	.7573696 1.760867
home_buyer	.844181	.2330622	3.62	0.000	.3873875 1.300974
r_midnorth	-.1722516	.1680885	-1.02	0.305	-.501699 .1571957
_cons	-1.764202	.4107233	-4.30	0.000	-2.569204 -.9591989

Tabell A4.4 Økonomisk trygghet. OLS. Hushold med uføre/ekstraavgifter. N=858

```
. reg curr2_fwbs kilde3_2 disability_expenses single_dum under15 income_all age one_third :
```

Source	SS	df	MS	Number of obs =	858
Model	187375.598	10	18737.5598	F(10, 847) =	47.33
Residual	325305.291	847	395.874016	Prob > F =	0.0000
Total	522680.889	857	609.89602	R-squared =	0.3585
				Adj R-squared =	0.3509
				Root MSE =	19.897

curr2_fwbs	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
kilde3_2	-8.321766	1.637298	-5.08	0.000	-11.5354 -5.108129
disability_expenses	-6.904452	1.662973	-4.15	0.000	-10.16848 -3.64042
single_dum	.8550978	2.014926	0.42	0.671	-3.099736 4.809931
under15	-3.334922	1.247499	-2.67	0.008	-5.783473 -.8863703
income_all	6.438356	.8077805	7.97	0.000	4.85287 8.023843
age	.2836599	.0602794	4.71	0.000	.1653454 .4019743
one_third	-26.17329	2.621878	-9.98	0.000	-31.31944 -21.02715
less_one_third	-9.501727	2.069902	-4.59	0.000	-13.56447 -5.438988
renter	-12.85247	2.318687	-5.54	0.000	-17.40352 -8.301425
home_buyer	-11.33616	1.784774	-6.35	0.000	-14.83926 -7.833063
_cons	47.27442	4.786752	9.88	0.000	37.87913 56.66971

Tabell A4.5 Spor etter strømfattigdom. Logistisk regresjon. Hushold med uføre/ekstrautgifter. N=858

```
. logit energy_poverty kilde3_2 disability_expenses single_dum under15 income_all age o
> north if(disability2==1 & filter_2==1)

Iteration 0:  log likelihood = -513.18435
Iteration 1:  log likelihood = -445.52141
Iteration 2:  log likelihood = -443.21992
Iteration 3:  log likelihood = -443.21233
Iteration 4:  log likelihood = -443.21233

Logistic regression                Number of obs   =           858
                                   LR chi2(11)       =          139.94
                                   Prob > chi2        =           0.0000
Log likelihood = -443.21233        Pseudo R2      =           0.1363
```

energy_poverty	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
kilde3_2	.2615444	.2024209	1.29	0.196	-.1351933	.6582821
disability_expenses	.8123376	.1923694	4.22	0.000	.4353006	1.189375
single_dum	.0386096	.2329687	0.17	0.868	-.4180005	.4952198
under15	.1571746	.1382625	1.14	0.256	-.1138149	.4281641
income_all	-.3006915	.0957294	-3.14	0.002	-.4883177	-.1130654
age	-.0236113	.007032	-3.36	0.001	-.0373939	-.0098288
one_third	1.442213	.2898827	4.98	0.000	.8740538	2.010373
less_one_third	.7594026	.23255	3.27	0.001	.3036129	1.215192
renter	.6744754	.2874035	2.35	0.019	.1111748	1.237776
home_buyer	.603892	.2411049	2.50	0.012	.1313351	1.076449
r_midnorth	-.7569548	.2388445	-3.17	0.002	-1.225082	-.2886281
_cons	.1591298	.5511867	0.29	0.773	-.9211762	1.239436

Tabell A4.5 Spor etter matfattigdom. Logistisk regresjon. Hushold med uføre/ekstrautgifter. N=858

```
. logit food_poverty kilde3_2 disability_expenses single_dum under15 income_all age one_
> rth if(disability2==1 & filter_2==1)

Iteration 0:  log likelihood = -371.75082
Iteration 1:  log likelihood = -316.62533
Iteration 2:  log likelihood = -307.36383
Iteration 3:  log likelihood = -307.21019
Iteration 4:  log likelihood = -307.20984
Iteration 5:  log likelihood = -307.20984

Logistic regression                Number of obs   =           858
                                   LR chi2(11)       =          129.08
                                   Prob > chi2        =           0.0000
Log likelihood = -307.20984        Pseudo R2      =           0.1736
```

food_poverty	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
kilde3_2	.3192724	.2588787	1.23	0.217	-.1881205	.8266653
disability_expenses	.3821565	.2393403	1.60	0.110	-.0869419	.8512548
single_dum	.2337316	.2849739	0.82	0.412	-.324807	.7922702
under15	.3932066	.1519319	2.59	0.010	.0954255	.6909878
income_all	-.2441046	.1166845	-2.09	0.036	-.4728019	-.0154073
age	-.0375527	.0090257	-4.16	0.000	-.0552426	-.0198627
one_third	1.585388	.3016789	5.26	0.000	.9941081	2.176668
less_one_third	.8643197	.2803788	3.08	0.002	.3147873	1.413852
renter	1.260167	.3897696	3.23	0.001	.4962321	2.024101
home_buyer	.8039669	.3586354	2.24	0.025	.1010545	1.506879
r_midnorth	-.3065677	.2831903	-1.08	0.279	-.8616105	.2484751
_cons	-.6945984	.6814713	-1.02	0.308	-2.030258	.6410607

Appendiks 2: Om surveyene⁶

Analysene i dette notatet bygger på to spørreundersøkelser. Den første ble gjennomført i siste halvdel av juni 2022, og den siste i siste halvdel av august 2022. I begge tilfeller stod Kantar for feltarbeidet.

Kartleggingen repeterer dels tilsvarende tidligere undersøkelser fra koronatiden, og dels følger designet fra tilsvarende kartlegging i England.

Målgruppe er den norske befolkningen 18 år og eldre, 4.203.742 personer.

Ettersom undersøkelsene gjennomføres med nettbasert skjema, er det av betydning forutvalgssammensetningen at respondentene har nettilgang. Andelen daglige nettbrukere i befolkningen 16-79 år har økt med om lag 20 prosentpoeng de siste ti årene, fra 74% i 2009 til 93% i 2021. De aller eldste, er i mindre utstrekning på nett enn de yngre. Men, mens særlig eldre kvinner tidligere har hatt lavere internettaktivitet enn menn (65% mot 70% henholdsvis i årene 2014-17), er andelen blant kvinnene nå på linje med de eldste mennene.

Populasjonsgrunnlaget er Norsk Gallups aksesspanel. Panelet er et forhåndsrekruttert utvalg av personer over 15 år som er villige til å delta undersøkelser (p.t. ca. 40.000 personer). Deltagerne er rekrutterte tilfeldig gjennom andre telefon- (fast- og mobil) og postale undersøkelser, og utgjør et aktivt panel.

Panelets størrelse tilsier at det er mulig å trekke representative utvalg fra dette til ulike undersøkelser. Paneldeltakernes bakgrunnskjennetegn er allerede kartlagt, og brukes til å rette undersøkelsen direkte mot målgruppen. Panelutvalg kan dermed tilrettelegges med større grad av presisjon enn hva som vanligvis er mulig gjennom andre metoder, ettersom paneldeltakernes bakgrunn er kjent på utsendingstidspunktet. Blant annet er det mulig å stratifisere for utdanning, ettersom personer med internetttilgang gjennomgående har noe høyere utdanningsnivå enn befolkningen ellers.

Populasjonen er stratifisert etter alder, kjønn, bosted og to-delt utdanningsnivå, forut for utvalgstilretteleggingen. Respondentene trekkes tilfeldig innenfor strataene.

Undersøkelsen er gjennomført over Internett. Ettersom de fleste nordmenn etter hvert har fått nettilgang, brukes nettet i stigende utstrekning til intervjuundersøkelser. Web-basert design gir stor fleksibilitet i utformingen av spørreskjemaet, og tillater for eksempel komplekse spørsmålsbatterier og filterstrukturer (slik tilfellet er i denne undersøkelsen), avspilling av lyd, vising av bilder (logoer) etc. Elektronisk kommunikasjon gir rask gjennomføring til lav kostnad. Særlig koplet mot aksesspanel er dette en effektiv metode, både i forhold til utvalgets kvalitet og innsamlingskostnad. Spørreskjemaet er sendt ut som e-post med invitasjon til deltakelse, sammen med link til spørreskjemaets adresse på Internett.

SIFO har laget utkast til spørreskjema, som er justert og endelig tilrettelagt i samarbeid med Kantar. Skjemaet følger i det vesentlige malen fra tidligere, med enkelte tilpasninger for å måle effekter av epidemien. Det består av i underkant av 70 spørsmål – der enkelte er integrert i spørsmålsbatterier. Ettersom Aksesspanelet inneholder ulike typer bakgrunnsinformasjon på respondentene, legges disse til databasen i etterkant.

Intervjuets lengde i en standard befolkningsundersøkelse (avhengig av tema/motivasjon), påvirker både rekrutteringsmuligheter, frafall undervegs i utfyllingen samt svarkvalitet mot slutten

⁶ Denne teksten er i all hovedsak en forkortet versjon av Kantars rapportering fra feltarbeidet.

av intervjuet. 15 minutter settes gjerne som øvre grense for et web-intervju. Median intervjutid i denne undersøkelsen er 12 minutter i juni-surveyen, og noe lenger i august-surveyen.

Utvalget speiler befolkningen etter region og kjønn. Samtidig er andelen under 30 år noe lavere enn i befolkningen. Etter-rekrutteringen har imidlertid tilført 278 respondenter ut over ønsket utvalg. Når disse korrigeres for, øker andelen av de yngste tilsvarende befolkningen.

Vi nevnte ovenfor at internettpopulasjonen har et noe høyere utdanningsnivå enn befolkningen ellers, og at utvalgstilretteleggingen tilstreber utdannings-stratifisering. Sammenlikning av utvalgsundersøkelsen med offisiell utdanningsstatistikk er imidlertid ikke rett frem. Dels er aldersintervallene og referansetidspunktene ulike, og undersøkelsens begreper er ikke eksakt sammenliknbare med begrepene anvendt i offentlig statistikk (Utdannings-statistikken tar blant annet hensyn til hvilket år utdanningen er avsluttet). Dessuten vil respondentene ha vansker med å plassere seg i forhold til de "offisielle" kriteriene. Endelig tenderer respondentene til å overrapportere eget utdanningsnivå, særlig i forhold til korte utdanninger ut over videregående skole. Utvalgets utdanningsfordeling er, med disse forbeholdene, om lag i tråd med befolkningen. Det vil si, personer med lang universitetsutdanning er muligens noe overrepresenterte

Det endelige utvalget er vektet etter kjønn, alder, bosted (4 regioner) og utdanningsnivå (2 kategorier), tilsvarende befolkningsfordelingen.

Forbruksforskningsinstituttet SIFO ved OsloMet – storbyuniversitetet har et spesielt ansvar for å bidra til kunnskapsgrunnlaget for forbrukerpolitikken i Norge og skal utvikle ny kunnskap om forbruk, forbrukerpolitikk og forbrukernes stilling og rolle i samfunnet.

SIFOs kjerneområder er:

- Bærekraftig forbruksutvikling
- Klær
- Markedsbasert velferd
- Teknologi og digitalisering
- Mat, matkultur og ernæring